

Józef Pilch

Narada aktywu służby konserwatorsko-muzealnej

Ochrona Zabytków 28/3-4 (110-111), 275-277

1975

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

W. Kalinowski: *Zagadnienia dokumentacji zabytkoznawczej dla potrzeb rewaloryzacji miast zabytkowych*;

A. Gruszecki: *Zasady rewaloryzacji zabytkowego zespołu miejskiego — podstawowy dokument prac konserwatorskich*;

W. Anders: *Podstawy metodyczne rewaloryzacji starych zespołów mieszkaniowych na przykładzie miast Polski północnej*;

J. Bogdanowski: *Problemy konserwatorskie krajobrazu miast zabytkowych*;

K. Guranowska-Gruszecka: *Wybrane zagadnienia rewaloryzacji*

zabudowy mieszkaniowej drugiej połowy XIX i pierwszej połowy XX w. w śródmieściach miast polskich;

W. Jeleniewicz: *Rewaloryzacja starego miasta w Chojnie*.

Dyskusja, którą zagał prof. dr arch. W. Kalinowski przedstawiając cztery podstawowe problemy rewaloryzacji miast zabytkowych (potrzeby i cel rewaloryzacji, kto ma ją realizować, jak ją realizować i dla kogo ją prowadzić), toczyła się wokół szczegółowych problemów przedstawionych w referatach. Uczestnicy sesji w pierwszym dniu obrad wzięli udział w uroczystości otwarcia pierwszej ekspozycji w

nowo odrestaurowanym ratuszu szczecińskim, adaptowanym na muzeum historii miasta, a w ostatnim dniu brali udział w objeździe naukowym, zwiedzając Goleniów, Nowogard, Dobrą Nowogardzką i Stargard.

Należy podkreślić staranne przygotowanie sesji i doskonałą organizację strony audiowizualnej na sali obrad. Przeważająca część referatów została opublikowana w specjalnym wydawnictwie¹, którego druga część zawierać będzie pozostałe referaty, dyskusję oraz uchwalone wnioski.

Wojciech Kalinowski

¹ *Materiały sesji naukowej pt. Rewaloryzacja zabytkowych miast na Pomorzu Zachodnim*, cz. I, Politechnika Szczecińska, Instytut Architektury i

Planowania Przestrzennego, Zakład Rozwoju Architektury i Konserwacji Zabytków, Szczecin 1975, ss. 184, ilustr. Tom ten zawiera referaty Z. Radac-

kiego, H. Orlińskiej, S. Latoura, W. Kalinowskiego, A. Gruszeckiego, J. Bogdanowskiego oraz K. Guranowskiej-Gruszeckiej.

NARADA AKTYWU SŁUŻBY KONSERWATORSKO-MUZEALNEJ

Dnia 3 marca 1975 r. odbyła się w Muzeum Narodowym w Warszawie narada aktywu służby konserwatorsko-muzealnej i Związku Zawodowego Pracowników Kultury i Sztuki z udziałem wiceministra kultury i sztuki — dra J. Fajkowskiego. Otwarcia narady i powitania gości dokonał przedstawiciel Zarządu Głównego Z. Z. Pracowników Kultury i Sztuki — tow. Z. Woźniak, który określił równocześnie główny cel spotkania jako konfrontację punktu widzenia Związku ze stanowiskiem realizatorów polityki i praktycznej działalności na polu ochrony dóbr kultury i dalszego rozwoju muzealnictwa.

Programowe wystąpienie dyrektora Zarządu Muzeów i Ochrony Zabytków, dra B. Rymaszewskiego, w pierwszej części stanowiło próbę podsumowania dotychczasowych osiągnięć w dziedzinie ochrony zabytków, realizowanych na podstawie programu sformułowanego w 1945 r. przez kierownictwo ówczesnej Naczelnej Dyrekcji Muzeów i Ochrony Zabytków — prof. dra S. Lorentza i prof. dra J. Zachwatowicza. Akcentując bezsporną wielkość osiągnięć w minionym okresie, w drugiej części swego wystąpienia mówca przedstawił ramowy program działania na przyszłość. Jego główne kierunki obejmują następujące zagadnienia:

— Najpilniejszą potrzebą chwili jest wypracowanie właściwych metod ochrony i konserwacji zabytkowych zespołów miejskich, a w szczególności tworzenie realnych programów rewaloryzacyjnych założeń staromiejskich, jednak z odpowiednim wyprzedzeniem, pozwalającym na przedłożenie własnych postulatów służbom urbanistyczno-

-architektonicznym już na początkowym etapie opracowywania poszczególnych planów ogólnych, szczegółowych i perspektywicznych. Tylko bowiem odpowiednie wyprzedzenie w okresie przygotowywania planów może gwarantować pełną realizację postulatów służby konserwatorskiej.

— Korekty wymaga również program rozwoju muzealnictwa. Obok poważnych osiągnięć w dziedzinie muzealnictwa artystycznego i historycznego, niedostatecznie przedstawia się problem sieci muzeów przyrodniczych i technicznych, podobnie jak i sposób ekspozycji niejednokrotnie nie nadążający za potrzebami odbioru dnia dzisiejszego. Pamiętając, że muzea te mają jedynie rację bytu w środowiskach miejskich, uzyskujemy natychmiastową możliwość wielu prawidłowych adaptacji obiektów zabytkowych w tych ośrodkach.

— Nasilenie akcji związanej z zagospodarowywaniem nie użytkowanych obiektów zabytkowych na cele rekreacyjno-wypoczynkowe nie może przesłaniać faktu konieczności adaptacji tych obiektów dla potrzeb stale rozwijającej się bazy instytucji kulturalnych. Niezależnie od tych poczynań należy nadal bardziej efektywnie programować pojęcie „trwałej ruiny” przez odpowiednie zagospodarowywanie ruin zabytkowych dla potrzeb współczesnej turystyki.

— Najpoważniejsze zaległości nagromadziły się wokół zagadnień związanych z ochroną budownictwa wiejskiego. Na plan pierwszy wysuwa się zagadnienie jego ewidencji i inwentaryzacji, jako podstawy dalszych decyzji, związanych z pla-

nowanym rozwojem skansenów, a także zaprogramowania odpowiednich funkcji dla obiektów pozostających *in situ*.

— Podobne trudności dotyczą zabytków techniki. Konieczne jest wypracowanie nowych form działania przez nawiązywanie ścisłej współpracy ze wszystkimi organizacjami zawodowymi dla przeprowadzenia ewidencji najwartościowszych w tej dziedzinie obiektów.

— Należy również rozpocząć organizowanie sieci rezerwatów archeologicznych i włączanie tych zespołów w plany rozwoju przestrzennego miast i osiedli.

— Wobec gwałtownie pogarszającego się stanu zabytków ruchomych konieczne jest szybkie zwiększenie liczby konserwatorów i specjalizacja poszczególnych pracowników dla przyspieszenia procesu ratowania zabytków.

— W zakresie muzealnictwa, obok dalszego kontynuowania słusznej zasady specjalizacji poszczególnych placówek, należy powszechniej rozwijać poszukiwania nowych form oddziaływania na widza, a także organizowania ekspozycji adresowanych do określonego odbiorcy. Ważne jest również, aby placówki, zwłaszcza regionalne, potrafiły docierać do miejscowych środowisk i grup społecznych.

— Wiele przedstawionych wyżej programów działania uzależnionych jest w dużej mierze od możliwości wykonawczych, a szczególnie realizowanych przez PP „Pracownie Konserwacji Zabytków”. Obecne ustalenie organizacyjne tego Przedsiębiorstwa, oparte wyłącznie na efektach ekonomicznych, nie sprzyja właściwie pojętej konser-

wacji substancji zabytkowej. Konieczną więc sprawą jest zmiana zasad rozliczania wewnętrznego i zewnętrznego, umożliwiającą realizację specjalistycznej roli Przedsiębiorstwa w dziedzinie konserwacji zabytków.

— Poważną pomoc w realizacji części przedstawionych problemów zapewni powołany przy Muzeum Narodowym w Warszawie — Ośrodek postępu Technicznego, który w bieżącym roku rozpoczął swą działalność.

Drugie wystąpienie programowe tow. Z. Waligóry poświęcone było problematyce społecznego funkcjonowania muzeów. Mówca podkreślił olbrzymi rozwój muzealnictwa w Polsce Ludowej, akcentując równocześnie, że rozwój ten nie szedł, niestety, w parze z wyraźną zmianą jakościowych metod pracy. Nowe, naukowe, oświatowe i kulturalne funkcje muzeów wymagają opracowania długoletnich, realnych planów perspektywicznych ujmujących we właściwy sposób te zagadnienia, ze szczególnym podkreśleniem wychowawczo-oświatowej roli muzeów. Daje się również odczuć brak zespołu pełniącego funkcję „Państwowej Rady Muzealnej” jako organu konsultatywno-opiniotwórczego dla ministra kultury i sztuki. Zdaniem mówcy wydaje się konieczne istnienie jednego centralnego ośrodka programującego, kierującego i nadzorującego całą działalność w tym zakresie. Ponieważ wiele poprzednich niepowodzeń wynika z niedoinwestowania bazy technicznej muzeów, braku często podstawowych urządzeń w zakresie wystawiennictwa i pracy oświatowej, w przygotowywanych planach należy na ten problem zwrócić szczególną uwagę.

Rozpoczęta następnie w dwóch problemowych sekcjach dyskusja objęła liczne wypowiedzi:

I — W sekcji „konserwatorskiej” (pod przewodnictwem z-cy dyr. ZMiOZ mgra inż. arch. J. Cydzika) obok informacji na temat programu obchodów Międzynarodowego Roku Ochrony Zabytków, tak w aspekcie uroczystości centralnych jak i regionalnych (wicedyrektor ZMiOZ, doc. dr hab. inż. arch. K. Pawłowski), dyskutanci podnosili problem trudności i realizacji planowych prac konserwatorskich:

— dość powszechny brak właściwie przygotowanej dokumentacji i udostępniania frontu robót; nierealizowanie postulatów PP „Pracowni Konserwacji Zabytków” w zakresie rozwoju bazy lokalowej i wyposażenia, a także brak poparcia Przedsiębiorstwa przez lokalne władze przy naborze nowych pracowników (dyr. PKZ Oddziału Kraków — inż. J. Gawor);

— uniemożliwienie dalszego rozwoju produkcji spowodowane brakiem bazy lokalowej, zmniejszająca się liczbą specjalistów-rzemieślników, a także bardzo poważnymi trudnościami w otrzymaniu odpowied-

nych materiałów (dyr. Zakładów Mebli Artystycznych PKZ w Henrykowie — F. Jankowski).

II — W sekcji „muzealnej” (pod przewodnictwem wicedyrektora ZMiOZ mgra S. Brzostowskiego), po wstępnym wprowadzeniu przez przewodniczącego oraz podsumowaniu osiągnięć muzealnictwa w 1974 r. poruszone zostały następujące zagadnienia:

— stworzenie centralnego funduszu wydawniczego i problem podyplomowego szkolenia pracowników muzealnych oraz konieczność kształcenia średniego personelu technicznego (dyr. dr L. Przymusiński — Słupsk).

W dalszym ciągu obrad plenarnych kontynuowano dyskusję na kolejne tematy:

— trudności w odpowiednim zabezpieczeniu pomieszczeń muzealnych przed kradzieżą i włamaniem z uwagi na brak urządzeń sygnalizacyjnych i zabezpieczających; zagadnienia stabilizacji kadry pracowników naukowych oraz zwiększenia pomocy z ich strony na rzecz ochrony zabytków w terenie (dyr. mgr W. Czajewski — Łańcut);

— konieczność stałego doszkalania kadry muzealnej, szczególnie pracującej w placówkach terenowych, oraz konieczność prezentowania własnego dorobku na łamach prasy kulturalnej (dyr. mgr J. K. Makulski — Państwowe Muzeum Etnograficzne, Warszawa);

— konieczność powołania odpowiedniego przedsiębiorstwa zajmującego się produkcją sprzętu ekspozycyjnego i elektrotechnicznego dla potrzeb muzeów, co z jednej strony poprawiłoby warunki w małych placówkach terenowych, z drugiej zaś prowadziło do optymalnych rozwiązań w tym zakresie (dyr. mgr A. Błachowski — Muzeum Etnograficzne, Toruń);

— zagadnienie postępującego gwałtownie procesu niszczenia muzeów rezydencjonalnych w wyniku napływu ogromnej masy zwiedzających, rozwiązanie tego palącego problemu winno nastąpić w drodze reanimacji obiektów nie użytkowanych lub użytkowanych niewłaściwie (dyr. mgr I. Sapatowa — Łańcut);

— sprawa stałego odpływu usługowego personelu technicznego, wynikająca z braku resortowej pragmatyki zawodowej (dyr. mgr W. Ogrodziński — Olsztyn);

— nabierający poważnego znaczenia problem eksponatów sztuki współczesnej; prace te wykonywane dość często w nietrwałym materiale już w momencie przejścia przez placówkę muzealną wymagają zabiegów konserwatorskich, zmniejszając tym samym szczerze możliwości wykonawcze pracowni. Konkretniej i stałej opieki merytorycznej ze strony muzeów regionalnych wymagają Izby Pamięci Narodowej (dyr. E. Dziadosz — Muzeum Majdanek);

— wydanie przez ministra kultury i sztuki zarządzeń wykonawczych

dotyczących obiektów zabytkowych do nowej ustawy „O Prawie Budowlanym”. Rozwijanie nowych form współpracy z terenowymi władzami dla zwiększenia ich troski o obiekty zabytkowe (inż. Z. Mysior — WKZ Kielce);

— trudności wynikające z niedoinwestowania placówek muzealnych, a nawet braki sprzętu biurowego. Odpływ kadry pracowników do instytucji oferujących wyższe wynagrodzenie czy mieszkanie (dyr. mgr J. Jakubiak — Szczecin);

— konieczność przejścia z polityki pasywnej do polityki aktywnej w zakresie rewaloryzacji zespołów staromiejskich. Problem ten może być częściowo rozwiązany w oparciu o organizowane pracownie urbanistyczne PP PKZ oraz przez rozwijanie współpracy z Ministerstwem Administracji, Gospodarki Terenowej i Ochrony Środowiska i jego służbami terenowymi. Dla pełniejszego wychowania społeczeństwa w dziedzinie potrzeby ochrony dóbr kultury włączenie tych zagadnień do szkoleń programów nauczania oraz rozwinięcie wydawniczej akcji popularyzatorskiej (prof. W. Kalinowski — ODZ, Warszawa).

Podsumowania narady dokonał wiceminister kultury i sztuki dr J. Fajkowski. Na wstępie swego wystąpienia podziękował organizatorom za przygotowanie spotkania, a potem analizując część poruszonych w dyskusji zagadnień omówił następujące problemy:

— konieczność kontynuowania w zespołach specjalistów dalszej wymiany poglądów na palące tematy w dziedzinie ochrony zabytków i organizacji muzealnictwa;

— potrzebę dalszego doskonalenia dotychczasowych metod pracy przy udziale Sejmowej Komisji Kultury i Sztuki;

— możliwość wykorzystania materiałów zawartych w opracowanym *Programie rozwoju kultury i sztuki w latach 1975—1990*, w którym wiele miejsca poświęcono muzealnictwu i ochronie zabytków;

— podniesienie roli w tych poczynaniach placówek naukowych, które w wyniku swych badań winny sugerować nowe rozwiązania w dziedzinie muzealnictwa i ochrony zabytków;

— zwrócenie szczególnej uwagi w tegorocznej działalności muzeów na problem obchodów 30-lecia zwycięstwa nad faszyzmem, a w związku ze zbliżającym się VII Zjazdem PZPR jeszcze efektywniejsze eksponowanie roli klasy robotniczej i jej partii w rozwoju naszego kraju;

— kontynuowanie działań resortu zmierzających do rozwiązania problemu obiektów nie użytkowanych lub wymagających zmiany użytkownika poprzez nawiązanie rozmów z ministrami rolnictwa, oświaty i nauki dla podjęcia wspólnych decyzji;

— konieczność dokonania korekty obowiązującego obecnie podziału

klasyfikacyjnego obiektów zabytkowych przez wprowadzenie innych kryteriów podziału z zachowaniem tylko wyróżnienia obiektów o znaczeniu unikalnym;
— uzależnienie dalszego rozwoju PP PKZ i tworzenia nowych oddziałów wyłącznie od stopnia zainteresowania tym zagadnieniem władz wojewódzkich, które muszą zapewnić bazy, sprzęt i nabór siły roboczej;

— zwrócenie uwagi na nowe obiekty realizowane obok obiektów zabytkowych, dla uchronienia tych ostatnich od postępującej dewastacji, prowadzącej w konsekwencji do rozbiórek w ramach „estetyzacji” miejscowości.
W zakończeniu swej wypowiedzi mówca uwypuklił nowe funkcje resortu, polegające głównie na koordynacji programowej inicjatyw innych resortów i placówek tereno-

wych oraz zagadnień kontroli planowanych poczyną.
Zamknięcia narady dokonał z ramienia Zarządu Głównego Z. Z. Pracowników Kultury i Sztuki tow. Z. Woźniak, dziękując obecnym za konstruktywny wkład w poruszonych problemach i prosząc równocześnie o dalszą aktywną współpracę w ich rozwiązywaniu.

Józef Pilch

PRZEGLĄD INFORMACJI PRASOWYCH (I kwartał 1975 r.)

Zespół urbanistyczny przy Urzędzie Miejskim Cieszyna opracował szczegółowy plan zagospodarowania zabytkowego śródmieścia.

Dziennik Zachodni, nr 1, 2.I.

Rozpoczęto prace przy odbudowie zabytkowych kamienic Starego Portu w Gdańsku.

Kurier Polski, nr 6, 8.I.

Poznańskie PKZ prowadzą prace remontowe późnobarokowego pałacu w Rogalinie.

Gazeta Poznańska, nr 10, 13.I.

Wrocławskie PKZ rozpoczęły remont wieży największego kościoła Wrocławia — Św. Elżbiety.

Kurier Polski, nr 11, 15.I.

W Lubaniu prowadzone są prace renowacyjne gotyckich wież: Brackiej i Kramarskiej.

Słowo Polskie, nr 13, 16.I.

Podczas prac konserwatorskich w klasztorze cystersów w Wąchocku odkryto polichromie roślinne i geometryczne na ścianach refektarza.

Słowo Powszechne, nr 14, 17.I.

Niszczące dwór zw. „na Bielszczyźnie” w Lublinie z XVII w.

Kurier Lubelski, nr 16, 18.I.

Trwają prace nad rekonstrukcją i konserwacją polichromii T. Żebrowskiego odkrytej w kościele Św. Anny w Warszawie.

Słowo Powszechne, nr 16, 20.I.

Podjęto decyzję odbudowy zamku w Szczytnie.

Głos Pracy, nr 17, 21.I.

Okręgowa Pracownia Konserwacji Dzieł Sztuki w Zagórzu specjalizuje się w renowacji obrazów i rzeźb dla muzeów w Bielsku, Bytomiu i Gliwicach.

Kurier Polski, nr 16, 21.I.

Na rok 1975 przewidziano konserwację ruin zamku w Tykocinie, cerkwi w Supraślu, pałacu Paca w Dowszpedzie, drewnianego meczetu mużułmańskiego w Kruszynianach w woj. białostockim.

Życie Warszawy, nr 19, 23.I.

W końcowe stadium weszły prace remontowe gotycko-renesansowego ratusza w Sandomierzu.

Kurier Polski, nr 20, 24.I.

Ukazała się mapa „Zamki w Polsce” o dużych walorach krajoznawczych.

Głos Robotniczy, nr 21, 25.I.

W woj. katowickim prowadzone są prace konserwatorskie na następujących obiektach: zespół obronny w Dankowie, zamek w Ogrodzieńcu, zespół podworski w Będzinie, dwór w Dobieszowicach, pałace w Pszczynie i Woszczycach.

Słowo Powszechne, nr 23, 28.I.

Zamek w Polczynie zostanie odrestaurowany przez szczeciński oddział PKZ.

Ilustr. Kurier Polski, nr 23, 28.I.

Na Wawelu w Krakowie trwają prace konserwatorskie w Smocznej Jamie, gdzie dla wzmocnienia ścian zastosowano sztuczne tworzywo. Opracowuje się także sytem podziemnych rezerwatów archeologiczno-architektonicznych.

Kurier Polski, 24, 29.I.

Niepokój budzi stan zamku i zabytkowego parku w Brodach.

WTK, nr 5, 2.II.

W Muzeum Narodowym w Warszawie trwają prace konserwatorskie przy 25 obrazach Canaletta, które zostaną umieszczone w odbudowanym Zamku.

Głos Pracy, nr 30, 5.II.

We Wrocławiu zburzono zabytkowe młyny Św. Klary z XIII i XIV w.

Kurier Polski, nr 31, 6.II.

W woj. opolskim prowadzone są prace konserwatorskie m.in. przy średniowiecznej polichromii w Strzelnikach, pow. brzeski, przy sgraffitowej elewacji zamku w Otmuchowie, na zamku w Brzegu i in.

Trybuna Opolska, nr 31, 6.II.

Trwa remont krakowskich Sukiennic — we wnętrzu odkryto kilka gotyckich portali i polichromie.

Echo Krakowa, nr 32, 7.II.

Opracowywane jest studium historyczne dla Tykocina pod kątem zabytków i turystyki.

Gazeta Białostocka, nr 34, 10.II.

W Bydgoszczy dokonano odkrycia gotyckiej piwnicy z XV w. na Wyspie Młyńskiej pod spichrzem z wieku XVIII.

Ilustr. Kurier Polski, nr 35, 11.II.

Na początku br. utworzono w Rzeszowie oddział PKZ.

Zwłocieradio, nr 8, 20.II.

Rozpoczęły się prace przy odbudowie zamku z XIV w. w Działdowie.

Express Wieczorny, nr 44, 21.II.

Zakończyły się prace konserwatorskie prowadzone przy kamiennym moście z XIII w. w Kłodzku.

Słowo Polskie, nr 47, 26.II.

Rozpoczęły się prace renowacyjne Starego Miasta w Lublinie.

Sztandar Ludu, nr 55, 7.III.

Grupa fizyków Uniwersytetu im. M. Kopernika w Toruniu wykonała dla pracowni konserwatorskiej Muzeum Okręgowego tzw. stół próżniowy ułatwiający konserwację obrazów.

Fakty, nr 10, 8.III.

W trakcie trwającej renowacji śródmieścia Szczecina kolorowe elewacje otrzymają secesyjne kamienice z XIX w.

Kurier Polski, nr 56, 10.III.

Przedsiębiorstwo Hodowli Roślin i Nasiennictwa — użytkownik pocysterskiego opactwa w Henrykowie — wykazuje dużą dbałość o ten obiekt restaurując fasady kościoła i oficyn, malowidła ściennie itd.

Dziennik Zachodni, nr 62, 15/16.III.

Przystąpiono do remontów konserwatorskich zabytków Nowego Sącza.

Życie Warszawy, nr 62, 15/16.III.

Pracownicy Konserwacji Zabytków w Słupsku prowadzą prace zabezpieczające i rekonstrukcyjne przy murach obronnych miasta.

Głos Słupski, nr 65, 17.III.

Prowadzone w Krakowie prace rewolucyjne znalazły się pod specjalną opieką posłów z sejmowej podkomisji ds. kultury i sztuki.

Echo Krakowa, nr 64, 18.III.

Odbudowany zostanie piastowski zamek w Siewierzu, woj. katowickie.

Życie Warszawy, nr 69, 25.III.

Zamek Reyów w Przecławiu, w pow. mieleckim, poddany został zabiegom remontowa-adaptacyjnym, zmierzającym do przystosowania obiektu na ośrodek szkoleniowy przemysłu maszynowego, który finansuje prace.

Życie Warszawy, nr 72, 28.III.